

Я ЗУСТРІЧАВ АЛЬФРЕДА РОЗЕНБЕРГА...

**Уродженець села Маслянка,
а нині житель Рівного Дмитро
Войцеховський (на фото 2 ряд зверху
третьої ліворуч) на сторінках районної та
обласної преси часто ділиться спогадами
про минувшину ріднокраю. Пропонуємо
його допис про Млинівську ЗШ №1.**

Школа добудовувалась у середині 30-х років минулого століття за рахунок державного і місцевих бюджетів. Однак для завершення будівництва коштів було недостатньо. Керівництво Млинівської гміни посилало своїх чиновників за пожертвуваннями на цю справу. Звертались вони і до батьків, у яких підросли діти, запевнюючи, що школа буде для них. Мій батько теж кілька разів на це давав гроші.

Коли мій старший брат закінчив двокласну школу в с.Малі Дорогостаї, то батьки звернулися до директора школи Новака про влаштування сина в третій клас. На це Новак заявив, що його школа *państwowa*, тобто державна, що польський уряд не зацікавлений в розвитку освіти серед українців. Так відверто й сказав. Мовляв, краще візьме до школи єврейських дітей додатково, бо їм потрібно буде вміти рахувати гроші за продані ними оселедці. Тому моїм батькам довелося влаштувати синів до школи в Рівному за 56 км, у той час, коли за 3 км від Маслянки була школа. Цілком можливо, що Новак як педагог та організатор навчання, був професіоналом високого рівня, про що говорила гостя з Чехії в палаці культури в Млинові під час ювілею 145-річчя відкриття школи, який відзначався 23 травня 1999 року. Інша справа, що Новак був справжнім місцевим польським шовіністом.

Уперше я переступив поріг цієї школи в середині вересня 1941 року під час німецької окупації, але не для того, щоб в ній учитися. Голова районної управи Савицький розпорядився, щоб солтиси ближніх сіл організували фурманки для підвозу дітей зі шкіл у Млинів з приводу приїзду Альфреда Розенберга. Цьому злочинцю світового рівня Гітлер доручив викачувати з окупованих країн усі, нехтуючи життям місцевого населення, в тому числі пам'ятники їх історії і культури. За ці «заслуги» по закінченню Нюрнберзького процесу його повісили, а прах таємно розвіяли. Мені довелось його бачити з близької відстані. Зрозуміло, що Розенберг не звернув жодної уваги на дітей. Його цікавила економіка краю.

Я вчився у Боярці. Восени 1941 р. школи перестали існувати у зв'язку з відсутністю фінансування. У Млинові школа довше функціонувала. Але я бачив, що тут школярі ходили працювати на буряки в штатгут, тобто у державне німецьке господарство, що було організовано на базі маєтку графа Ходкевича. Пізніше школу зайняло мадярське воєнне об'єднання.

...Лютий 1944 року, Млинів у прифронтовій зоні. Мені з хутора видно дах школи, покритий цинковою бляхою. Одного дня опівдні в похмуру погоду я дививсь як німецькі бомбардувальники з'явилися над Млиновом. Посипались бомби, за ними – вибухи, і коли я перевів погляд з літаків на школу, то вже не було білого даху над нею. Того ж разу був повністю зруйнований чудовий палац Ходкевича, що був побудований у XVIII столітті в стилі бароко. З того часу його вигляд можна бачити тільки на фото видання «Shtuka Polska» («Мистецтво Польщі»). Нині на його місці технікум. Зберігся тільки флігель, в якому знаходиться музей.

На перше вересня 1944 року було відремонтовано тільки

Випускники-семикласники Млинівської ЗШ 1946 року

кілька класів на першому поверсі і учительська. Найстаршим класом був шостий. У той час школа в Млинові стала обслуговувати старшокласників Острожецького і Демидівського районів. Школярі з дальніх сіл жили в гуртожитку, який був поблизу школи.

Директором школи був Василь Прокопович Заєць. Це немолода людина повної статури, жив без сім'ї. Він був менталітиком – ще польським учителем. Звідки він був родом? Ніхто не знав. Василь Заєць продовжував керувати ремонтами по відновленню школи після зруйнування і в наступні роки.

Усі ми були переростками воєнних років. Коли довчилися до 10-го класу, то нам було по 18-20 років. Ми, хлопці, ходили до школи в трофейних солдатських шинелях, в основному німецьких і мадярських, а також в американських та англійських, які можна було купити у старшин чеських і польських військових з'єднань, які у нас формувались. Я ходив у шинелі англійського солдата і мадярських трофейних чоботях. Наші дівчата в холодну пору року ходили в селянських жупанах, светрах, сукнях з вовни власної в'язки. А в теплу пору року – в основному в польських недоносках своїх матерів чи тіток.

У нашому краї на 40-і роки прийшовся максимальний опір російській більшовицькій владі. Якщо тепер під час великої перерви в школі учні бігають по морозиво, цукерки тощо, то ми, хлопці, бігали дивитися до стін НКВД, яке знаходилося неподалік від школи. Бувало і так, що серед убитих повстанців ми впізнавали і своїх односельців. Про що свідчила застигла міміка на обличчях повстанців в останні секунди їхнього життя.

У тих, що були убиті в ході бою, на обличчі проглядалася хоробрість, стійкість, цілеспрямованість. Зовсім іншою була міміка на обличчях тих, хто вчинив самогубство, щоб живим не здатися ворогу. Повстанці в схронах стрілялись двоюко, що було видно по пороховій кіптяві на їх обличчях. Одні стрілялись в підборіддя, інші – правою рукою в праву скроню. Їх застигла міміка виражала велике нервово-психічне напруження. Вони були великими патріотами, бо вважали задачу ворогові рівнозначною зраді Україні. Ворожа пропаганда того часу у всіх її формах твердила, що це все синки куркулів. А в дійсності це були звичайні селянські діти, серед яких були малоземельні. Вони пішли в УПА не заради орденів, медалей багатства і високих посад у майбутньому. А яке життя було підземних криївках? Сирість, холод в прохолодну пору року та суцільна темрява і тиша. Якщо захочеться читати, то треба щоб горіла лампа. А від неї кіптява, від чого важко дихати, завжди тривога. Смерть витає близько, часто поруч. У таких умовах вони жили тижнями, місяцями і навіть роками. Енкаведисти знущались над тілами мертвих повстанців, коли їх звалювали під стіни райвідділу НКВД. Особливо витончено знущалися над убитими дівчатами – ставили їх у непристойні пози. Ніколи не віддавали їх тіла для поховання рідним. Розкидали могили повстанців на сільських кладовищах.